

Η ενίσχυση της εικαστικής γλώσσας μέσα από δημιουργικές διαδικασίες

ΑΝΤΡΗ ΣΑΒΒΑ, Ph.D.,
ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ, 2019

Σχεδιασμός, οργάνωση και εφαρμογή μικρής διάρκειας ενοτήτων στο δημοτικό
σχολείο

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης

Επιδιώξεις και Περιεχόμενο

- Παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού στην Εικαστική Αγωγή, το οποίο να είναι «εισαγωγικό», απλό, ευέλικτο και θα απευθύνεται σε παιδιά της Βαθμίδας 1 και 2. Οι θεματικές ενότητες θα έχουν μικρή διάρκεια και θα εμβαθύνουν στην **εικαστική γλώσσα** μέσα από κατάλληλες **πρακτικές** και **διασυνδέσεις** με τις ΘΠ του ΑΠ
- Εκπαιδευτικό Υλικό : α) Σχέδια μαθήματος, β) Πηγές : Οπτικά ερεθίσματα – πληροφορίες (εικόνες και παραμύθια εικαστικού περιεχομένου, έργα τέχνης), γ) φύλλα εργασίας – ασκήσεις δ) *υποστηρικτικό υλικό: πληροφορίες για εικόνες, τεχνικές και υλικά*
- *Τα σχέδια μαθήματος περιλαμβάνουν στρατηγικές που αφορούν στην οργάνωση του μαθήματος και σε διαδικασίες μάθησης (scaffolding – φθίνουσα υποστήριξη της μάθησης)*

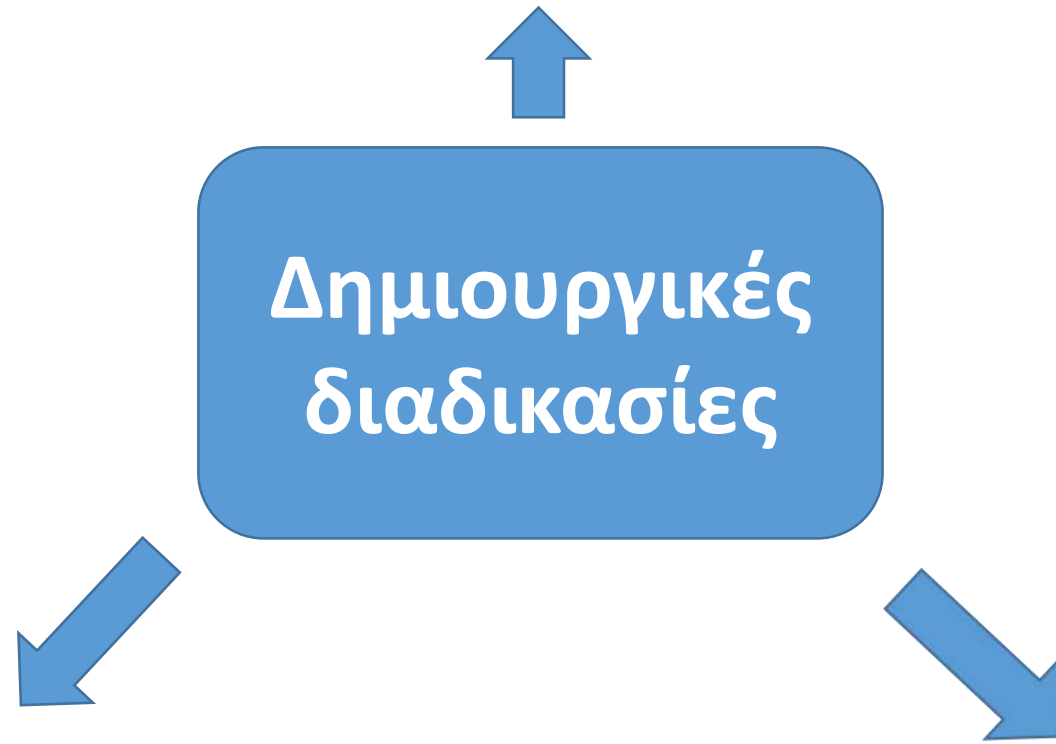
Δημιουργικότητα, Δημιουργική Σκέψη και Δημιουργική διαδικασία

- **Δημιουργικότητα**

Η συμμετοχή ενός ατόμου σε μια *δημιουργική διαδικασία* η οποία παράγει ένα *δημιουργικό προϊόν*

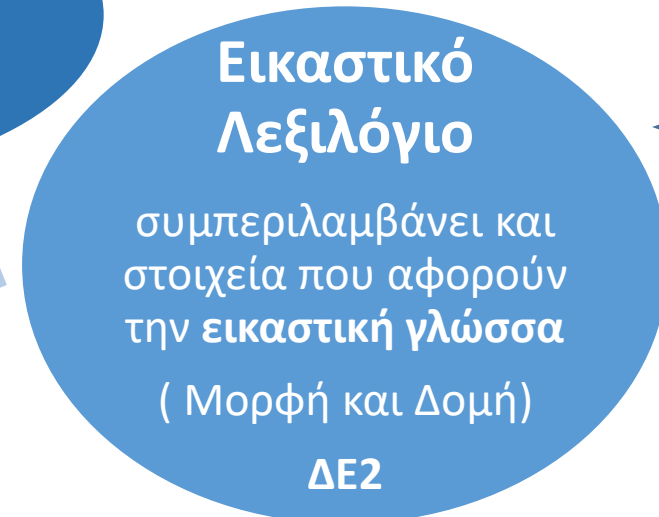
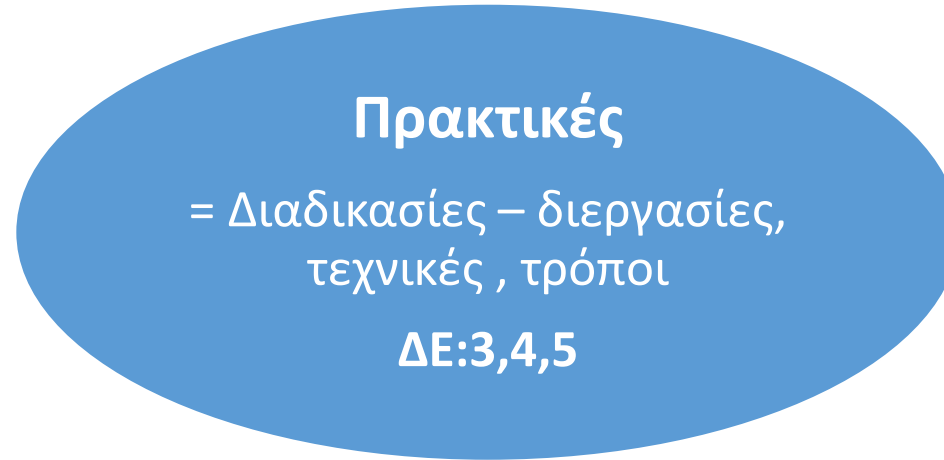
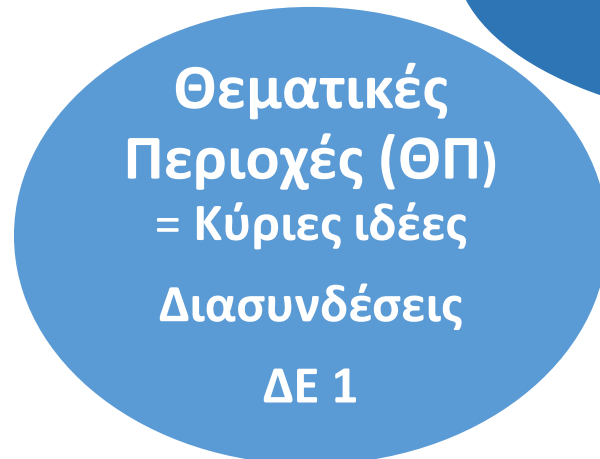
Θα μπορούσε να είναι η «Τέχνη» στο σχολικό πρόγραμμα, ένα δημιουργικό «μάθημα»;

Δημιουργικότητα, Δημιουργική Σκέψη και Δημιουργική διαδικασία (βλ. Ερώτημα 1, σημειώσεις - ασκήσεις)

1. Οι δημιουργικές διαδικασίες στην εικαστική αγωγή: Ορολογία και Σύνδεση με ΔΕ

Βασικοί τομείς μάθησης
Οι δημιουργικές
διαδικασίες
περιλαμβάνουν εικαστικές
δραστηριότητες
= **αλληλεπίδραση**
παραγωγής και θέασης
Βλέπω – Κάνω ή Κάνω -
Βλέπω

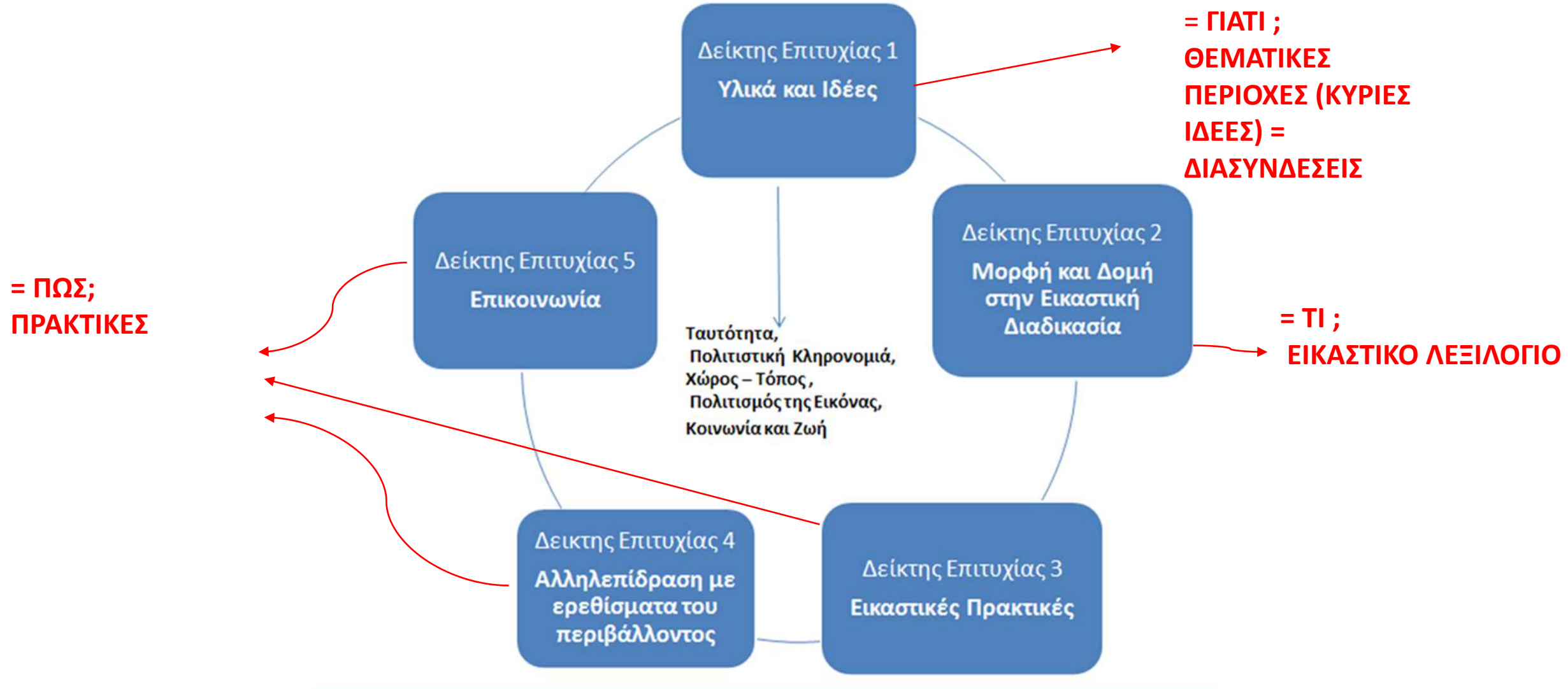
Χαρακτηριστικά
γνωρίσματα –
κριτήρια
αξιολόγησης:
*Παραγωγή ιδεών –
Ευχέρεια, Ευελιξία,
Πολυπλοκότητα –
Εξέλιξη
Πρωτοτυπία*

1. Οι δημιουργικές διαδικασίες στην εικαστική αγωγή: Το σκεπτικό ως μέρος του σχεδιασμού της ενότητας

Οι δημιουργικοί άνθρωποι χρειάζονται να κάνουν επιλογές και να οργανώνουν την εικαστική τους εργασία. Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και τα παιδιά χρειάζονται δομή σε ότι αφορά τις νέες πληροφορίες που τους δίνονται αλλά και ευελιξία σε ότι αφορά την εμπλοκή τους σε δημιουργικές διαδικασίες.

1. Οι δημιουργικές διαδικασίες στην εικαστική αγωγή: Το σκεπτικό ως μέρος του σχεδιασμού της ενότητας

2. Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη θα πρέπει να ξεπεράσουμε την προσέγγιση της σχολειοποίησης της Τέχνης

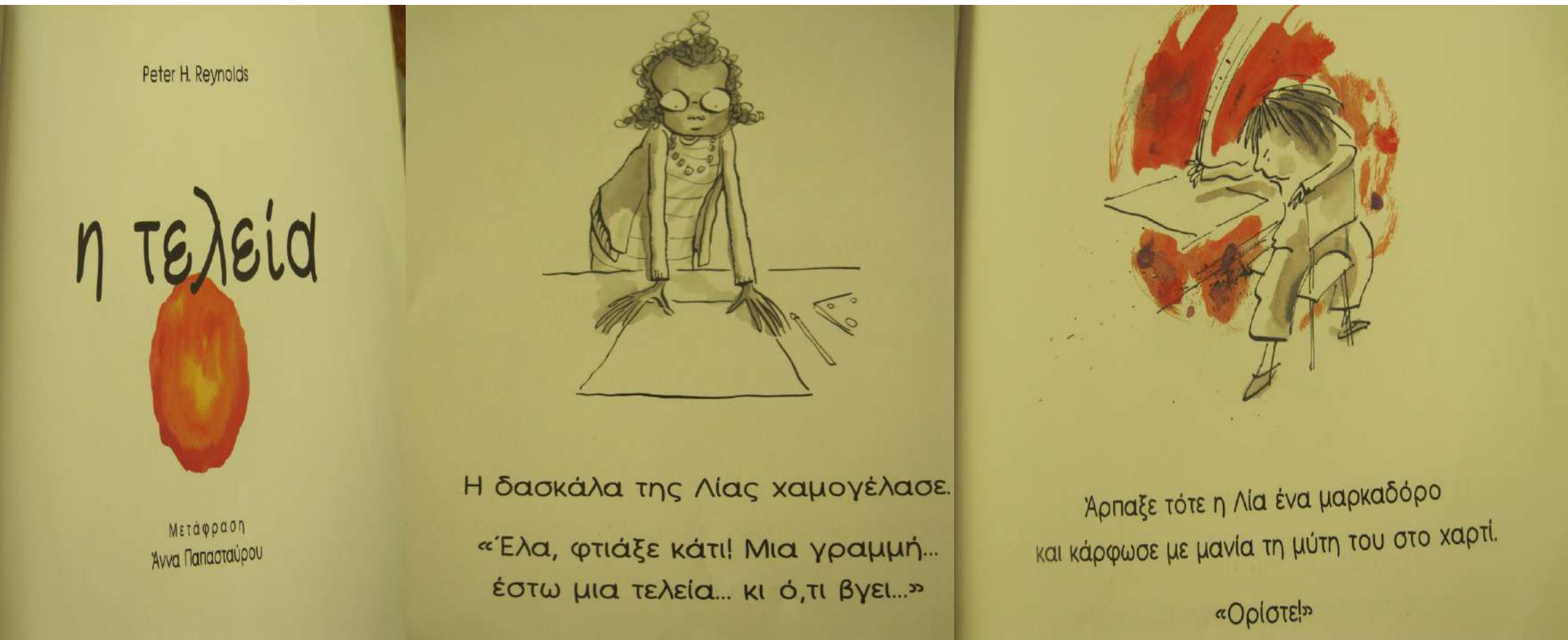
- ΑΝΤΙΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

2. Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη θα πρέπει να ξεπεράσουμε την προσέγγιση της σχολειοποίησης της Τέχνης
Ανάπτυξη δραστηριοτήτων με τη χρήση κατάλληλων πηγών: Διερεύνηση των πηγών = Βρίσκω
πια είναι η ιδέα (εξατομικεύω την ιδέα). Βρίσκω ποιες πρακτικές μπορούν να ενισχύσουν τη
δημιουργική διαδικασία.

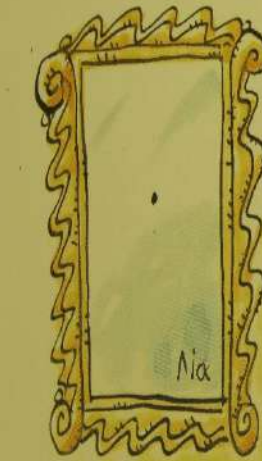
ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΚΥΡΙΑ ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ;

Η δασκάλα πήρε στα χέρια της το χαρτί
και το κοίταξε με μεγάλη προσοχή.

«Μμμμ», έκανε.

«Πφφφ! Μπορώ να κάνω
και πιο ωραίες τελείες
απ' ΑΥΤΗΝ!»

Ζωγράφιζε, ζωγράφιζε ασταμάτητα η Λία.
Μια κόκκινη τελεία.
Μια μοβ τελεία.
Μια κίτρινη τελεία.
Μια μπλε τελεία.

Σχεδιάστε τη δική σας τέλεια, τελεία (βλ.
Ερώτημα 2, Σημειώσεις)

2. Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη θα πρέπει να ξεπεράσουμε την προσέγγιση της σχολειοποίησης της Τέχνης

Ανάπτυξη δραστηριοτήτων με τη χρήση κατάλληλων πηγών: Διερεύνηση των πηγών = Βρίσκω πια είναι η ιδέα (εξατομικεύω την ιδέα) , Βρίσκω ποιες πρακτικές μπορούν να ενισχύσουν τη δημιουργική διαδικασία. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΤΕ ΤΙΣ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΕΙΚΟΝΕΣ : ΠΩΣ Η ΛΙΑ ΕΜΠΛΕΚΕΤΑΙ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ; ΠΟΙΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ; (βλ. Ερώτημα 3, Σημειώσεις)

Ζωγράφιζε, ζωγράφιζε ασταμάτητα η Λία.
Μια κόκκινη τελεία.
Μια μοβ τελεία.
Μια κίτρινη τελεία.
Μια μπλε τελεία.

Το μπλε ανακατεύτηκε με το κίτρινο.
Και η Λία ανακάλυψε πως μπορούσε
να φτιάξει και μια ΠΡΑΣΙΝΗ τελεία.
Συνέχισε τις δοκιμές κι έφτιαξε
ένα σωρό τελείες μ' ένα σωρό χρώματα.

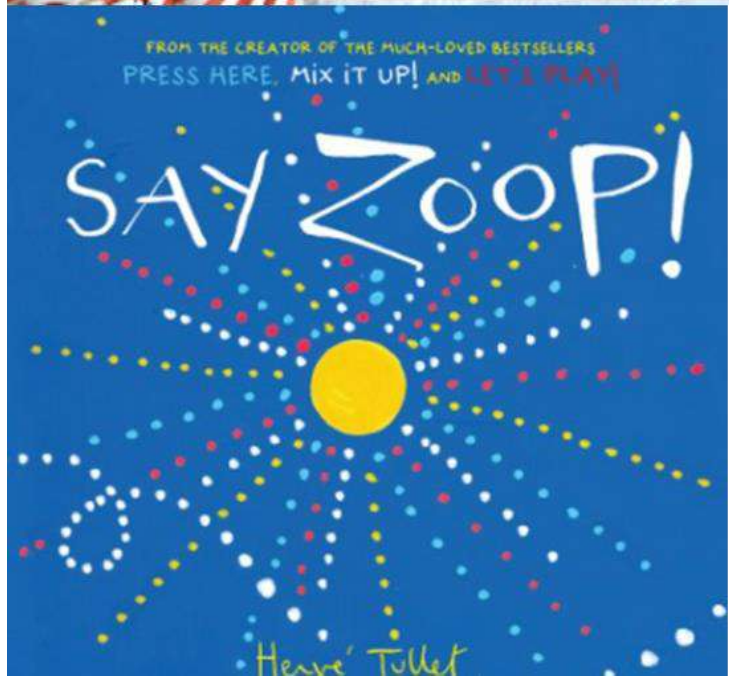
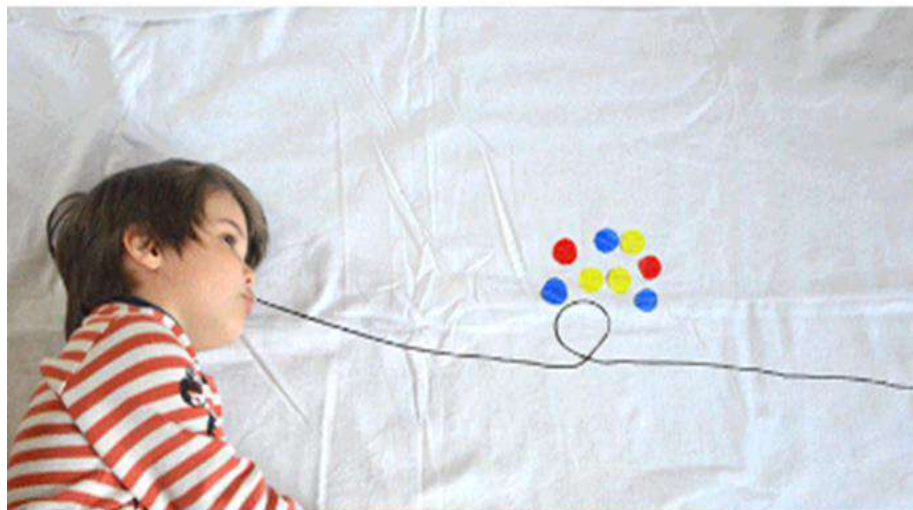

2 . Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη θα πρέπει να ξεπεράσουμε την προσέγγιση της σχολειοποίησης της Τέχνης
Ανάπτυξη δραστηριοτήτων με τη χρήση κατάλληλων πηγών

Χρησιμοποιήσαμε ως πηγές παιδικά βιβλία/παραμύθια:

- με εικαστικό περιεχόμενο (π.χ. παιχνιδοβιβλία) ή εικαστικά παραμύθια (με έμφαση π.χ. τα έργα ενός/μιας καλλιτέχνη).
- με ορατές τις πρακτικές και με έμφαση συγκεκριμένο εικαστικό λεξιλόγιο. (εικαστική γλώσσα = μορφολογικά και δομικά στοιχεία) .
- με περιεχόμενο που εμβαθύνει κυρίως στην έκφραση του εαυτού – ο δημιουργικός εαυτός, την ατομικότητα και διαφορετικότητα του κάθε παιδιού (ατομική και συλλογική ταυτότητα).

Τα παιδικά βιβλία –παραμύθια με εικαστικό περιεχόμενο αποτέλεσαν πηγές έμπνευσης για τον/την εκπαιδευτικό, ή/και χρησιμοποιήθηκαν ως εποπτικό υλικό κατά τη διαδικασία εφαρμογής των εικαστικών δραστηριοτήτων.

Συγγραφείς- εικονογράφοι : Tim Hopgood, Hervé Tullet
Βλ. <https://www.timhopgood.com/>,
<https://www.herve-tullet.com/>

3. Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη, προκαλούμε **διασυνδέσεις** (βλ. Θεματικές Περιοχές ΑΠ)

Στην συγκεκριμένη παρουσίαση ΔΕΝ ΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ σε βάθος η ΘΠ Ταυτότητα και όλες οι εκφάνσεις της, αλλά δίνεται ιδιαίτερη έμφαση:

A) στο πώς το κάθε παιδί μπορεί να εκφράσει στοιχεία του ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΥ ΕΑΥΤΟΥ του, μέσα από ανοικτού τύπου εικαστικές δραστηριότητες

B) στους τρόπους που αντιλαμβανόμαστε και εκφράζουμε τον εαυτό μας «μέσα από την Τέχνη» και «για την Τέχνη»

(βλ. https://www.moma.org/learn/moma_learning/themes/investigating-identity/).

3. Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη, προκαλούμε **διασυνδέσεις** (βλ. **Θεματικές Περιοχές ΑΠ**). Η ανθρώπινη διάσταση της Τέχνης (**Human Identity**)

Για να μπορούν να έχουν νόημα οι εικαστικές δραστηριότητες θα πρέπει να προκαλέσουν διασυνδέσεις με:

τον εαυτό μας = τη δυνατότητα να είμαστε άνθρωποι (ανθρώπινη αντίληψη= συνειρμοί, εμπειρία - φαντασία), τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον κάθε άνθρωπο (**human identity**)

3. Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη, προκαλούμε **διασυνδέσεις** (βλ. Θεματικές Περιοχές ΑΠ)
Βαθμίδα 1

ΒΑΘΜΙΔΑ 1 (Α' – Β' Δημοτικού)	
ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:	
1. Να εξερευνούν υλικά και ιδέες σε σχέση με:	Διδακτέα: Πληροφορίες, Έννοιες, Δεξιότητες, Στρατηγικές/Τρόπος σκέψης, Στάσεις/Αξίες
- τις εμπειρίες και τη φαντασία τους (Θεματική Περιοχή: Ταυτότητα)	1.1. Να παράγουν με πολλαπλούς τρόπους (π.χ. λεκτικά, σχεδιαστικά, κιναισθητικά) και με ευχέρεια ιδέες, συνδέοντάς τις με τις εμπειρίες και τη φαντασία τους
	1.1.1. Συνειρμοί, ερωτήματα/υποθέσεις σε σχέση με: <ul style="list-style-type: none"> - νοερές εικόνες του φανταστικού κόσμου των παιδιών - την καθημερινότητα των παιδιών (οικείοι χώροι, αντικείμενα, γεγονότα) - συναισθήματα - παραμύθια, κινούμενα σχέδια, βίντεο και τα ΜΜΕ
	1.2. Να προσδίδουν ποικίλα νοήματα στους εικαστικούς πειραματισμούς τους
	1.2.1. Μορφές, σχήματα, αντικείμενα, χρώματα και οι πολλαπλές όψεις και σημασίες τους σε σχέση με τον εαυτό και τους άλλους. 1.2.2. Η μορφή μέσα από: <ul style="list-style-type: none"> - το σώμα και την κίνηση στον χώρο - διάφορα υλικά και μέσα - άλλους τρόπους έκφρασης (κίνηση, λόγος, ήχος)

3. Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη, προκαλούμε **διασυνδέσεις** (βλ. Θεματικές Περιοχές ΑΠ)
Βαθμίδα 2

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ		ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<i>Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</i>		<i>Διδακτέα: Πληροφορίες, Έννοιες, Δεξιότητες, Στρατηγικές/Τρόπος σκέψης, Στάσεις/Αξίες</i>
1. Να διερευνούν υλικά και ιδέες σε σχέση με:		
- στοιχεία της ταυτότητάς τους και τα δικά τους βιώματα (Θεματική Περιοχή: Ταυτότητα)	1.1. Να παράγουν με ευχέρεια ιδέες, συνδέοντάς τις με στοιχεία της ταυτότητάς τους	1.1.1. Ιδέες (π.χ. συνειρμοί, υποθέσεις, αφηγήσεις) και αναπαραστάσεις που να αφορούν στον εαυτό τους σε σχέση με: - τους άλλους - συγκεκριμένο πλαίσιο (π.χ. σε διάφορους χώρους και μέσα από ποικίλες καταστάσεις) - τη μνήμη/χρονικές στιγμές (π.χ. όταν ήμουν μωρό), προσδοκίες και όνειρα - τη φαντασία - προσωπικά αντικείμενα ή και αντικείμενα από άλλους πολιτισμούς, εικόνες από τα ΜΜΕ, έργα τέχνης 1.1.2. Η σχέση του σώματος με την κίνηση και τον χώρο (αισθητοποίηση, ενδοσκόπηση, συναίσθηση του σώματος)
	1.2. Να προσδίδουν πολλαπλά νοήματα στους εικαστικούς τους πειραματισμούς	1.2.1. Μορφές, σχήματα, χρώματα, αντικείμενα και εικόνες και οι πολλαπλές σημασίες τους (π.χ. προσωπικές, πολιτισμικές, φανταστικές)

3. Για να μπορέσουμε να ενισχύσουμε τη δημιουργική σκέψη, προκαλούμε **διασυνδέσεις** (βλ. Θεματικές Περιοχές ΑΠ), Βαθμίδα 2

Νοηματοδότηση και συνειρμοί : Από το ασυνείδητο στο συνειδητό, από το απλό στο σύνθετο

Παράδειγμα 1 (Λένα Βαρνάβα, Εκπαιδευτικός Τέχνης)

Παράδειγμα 2 (Παναγιώτα Πασχάλη, Εκπαιδευτικός Τέχνης)

4. Η **εικαστική γλώσσα** δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά είναι αναπόσπαστο στοιχείο μιας θεματικής ενότητας και μαθαίνεται μέσα από την καλλιέργεια συγκεκριμένων δεξιοτήτων

Το εικαστικό λεξιλόγιο αναφέρεται:

α. στην εικαστική γλώσσα : μορφολογικά και δομικά στοιχεία (εικαστικά στοιχεία και βασικές αρχές σύνθεσης)

β. άλλου τύπου λεξιλόγιο το οποίο αφορά τις συμβάσεις της Τέχνης (π.χ. τη μορφή τέχνης όπως η γλυπτική, ζωγραφική, η βιντεοτέχνη; Το είδος - genre π.χ. το πορτραίτο, η νεκρή φύση, το τοπίο, η αφαίρεση)

4. Η **εικαστική γλώσσα** δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά είναι αναπόσπαστο στοιχείο μιας θεματικής ενότητας και μαθαίνεται μέσα από την καλλιέργεια συγκεκριμένων δεξιοτήτων

Η εικαστική γλώσσα αναφέρεται:

- στα μορφολογικά στοιχεία (εικαστικά στοιχεία) όπως το σημείο, η γραμμή, το σχήμα, ο χώρος
- στα δομικά στοιχεία (βασικές αρχές σύνθεσης= Πώς δημιουργείται μια σύνθεση; Πώς ο καλλιτέχνης επιλέγει και οργανώνει τα στοιχεία στο έργο του;) π.χ. το μοτίβο, η τοποθέτηση, η αναλογία, η ισορροπία

Τόσο τα μορφολογικά όσο και τα δομικά στοιχεία (εικαστικά στοιχεία και βασικές αρχές σύνθεσης) συνεχίζουν να είναι **ουσιαστικά συστατικά της Τέχνης**. Οι σημασίες και οι χρήσεις τους είναι όμως ρευστές και αλλάζουν ανάλογα με την περίπτωση. Αρκετές φορές διαπιστώνουμε ότι είναι δύσκολο κατά τη διάρκεια των εικαστικών δραστηριοτήτων να διαχωρίσουμε τα μορφολογικά από τα δομικά στοιχεία.

4. Η **εικαστική γλώσσα** δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά είναι αναπόσπαστο στοιχείο μιας θεματικής ενότητας και μαθαίνεται μέσα από την καλλιέργεια συγκεκριμένων δεξιοτήτων

Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα (Εικαστικές Τέχνες) τα **μορφολογικά και δομικά στοιχεία αναφέρονται στο δεύτερο δείκτη επιτυχίας**, αλλά τα στοιχεία αυτά δεν μπορούν να έχουν κανένα νόημα εάν δεν πλαισιωθούν μέσα από **διαδικασίες (Πρακτικές ΔΕ 3,4)** και αν δεν προκαλέσουν **διασυνδέσεις (βλ. Θεματικές Περιοχές ΔΕ 1)**

5. Πολλαπλοί **τρόποι σκέψης** για ενίσχυση της δημιουργικής διαδικασίας

- Σκέψη μέσα από το υλικό
- Σκέψη μέσα από τη γλώσσα
- Σκέψη μέσα σε πλαίσιο
- Σκέψη μέσα από το σώμα

5.Σκέψη μέσα από το υλικό: Η εξερεύνηση υλικών και τεχνικών αποτελεί βασική δεξιότητα και ενεργοποιεί τη δημιουργική σκέψη
Παράδειγμα

Πειραματισμός με ζωγραφικά υλικά (σε ζευγάρια ή τριάδες) : Δίνονται στις ομάδες χαρτιά μεγέθους A2 και διάφορα ζωγραφικά υλικά (μαρκαδόροι, νερομπογιές σε πλάκες, χοντρά και λεπτά πινέλα, παστέλ). Τα παιδιά επιλέγουν ζωγραφικά υλικά και πειραματίζονται ελεύθερα σχεδιάζοντας κουκίδες. Η εκπαιδευτικός τα ενθαρρύνει να δοκιμάσουν μεγάλες και μικρές κουκίδες με ένα ή περισσότερα χρώματα ενώ αργότερα εμπλουτίζει και με άλλα εργαλεία.

Τίτλος Ενότητας: Κουκίδες και γραμμές ... Καλλιτέχνες έτοιμοι για δράση!
Βαθμίδα: 1 / Τάξη: Β
Λένα Βαρνάβα

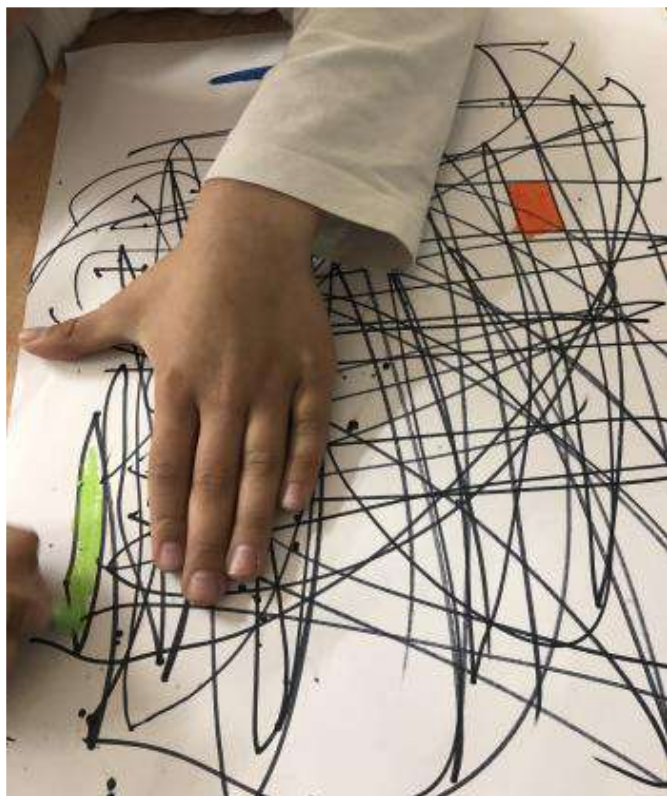

5. Σκέψη μέσα από το υλικό: Η εξερεύνηση υλικών και τεχνικών αποτελεί βασική δεξιότητα και ενεργοποιεί τη δημιουργική σκέψη

Α Βαθμίδα: α) Η εξερεύνηση μια ομάδας υλικών μέσα από διαδικασίες : π.χ. μεγέθυνση ή σμίκρυνση, αντικατάσταση της επιφάνειας, η επανάληψη, η πρόσθεση ή η αφαίρεση εξοικειώνει τα παιδιά με μια ομάδα υλικών και εμβαθύνει στα εικαστικά στοιχεία που εισάγει ο/η εκπαιδευτικός β) Οι ανοικτού τύπου δραστηριότητες οι οποίες χαρακτηρίζονται από μια παιχνιδιάρικη διάθεση, δίνουν νόημα στις εικαστικές δραστηριότητες ακόμη και όταν αυτές αφορούν απλούς πειραματισμούς

5.Σκέψη μέσα από το υλικό: Η εξερεύνηση υλικών και τεχνικών αποτελεί βασική δεξιότητα και ενεργοποιεί τη δημιουργική σκέψη (παραλλαγή της ιδέας ή της μορφής του έργου με τη χρήση άλλου υλικού βλ. Βαθμίδα 2)

Η εξερεύνηση υλικών είναι βασική δεξιότητα αλλά δεν είναι πάντα αρκετή για να καλλιεργήσει τη δημιουργική σκέψη.

*Κουκκίδες και γραμμές, ... Τάξη Γ, Φρύνη Καλογήρου,
Εκπαιδευτικός Τέχνης*

5. Σκέψη μέσα από τη γλώσσα: π.χ. ιδεοθύελλα

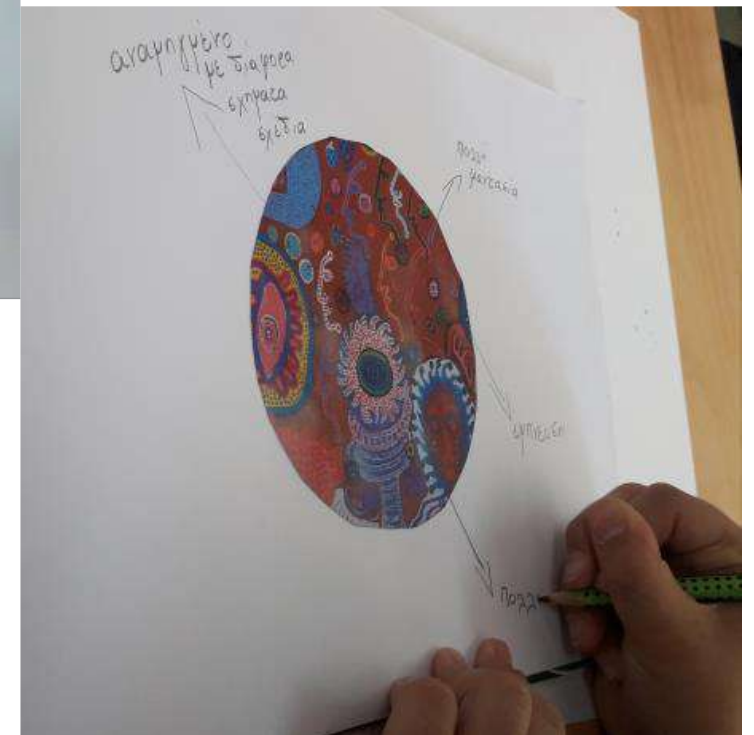
Τίτλος Ενότητας: Βλέπω ό,τι βλέπεις;

Βαθμίδα: 2 / Τάξη: Δ'

Μαρκέλα Γεωργίου,
Εκπαιδευτικός Τέχνης

Παράδειγμα: Ο/Η Εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά στο σημείο που σταματούν (με το σταμάτημα της μουσικής) να φτιάξουν κυκλικό περίγραμμα με τη βοήθεια του κυλίνδρου τους και να κόψουν το κομμάτι αυτό. Στη συνέχεια το κολλούν στο εικαστικό ημερολόγιό τους και γράφουν τις 4-5 πρώτες λέξεις που τους έρχονται στο μυαλό παρατηρώντας το.

Ερώτημα: Τι είναι αυτό που βλέπετε μέσα από τον κύλινδρο;

5. Σκέψη μέσα από τη γλώσσα:

Παράδειγμα

Τα παιδιά επιλέγουν τουλάχιστον τρεις λέξεις από τον πίνακα και σχεδιάζουν μια ιστορία. Έχουν στη διάθεσή τους χρωματιστά χαρτόνια μεγέθους Α5 και μαρκαδόρους διαφόρων χρωμάτων. Όποιο παιδί τελειώνει την ιστορία του, κολλά το χαρτόνι στο εικαστικό του ημερολόγιο και τη διηγείται σε άλλο παιδί της ομάδας του που έχει τελειώσει.

Τίτλος Ενότητας: Ένα ονειρικό ταξίδι

Βαθμίδα: 1 / Τάξη: Β', *Ιουλία Παναγιώτου Αχεριώτου,*
Εκπαιδευτικός Τέχνης

Έμφαση στην αφήγηση
και τους πολλαπλούς
σημειωτικούς τρόπους

Επί Χαράν Ακριθάκη η παλαιά παιδική εργασία

Ακριθάκης 29 IV 73 - Berlin. Neuf Histoires enfantines -

5. Σκέψη μέσα σε πλαίσιο

Οι διάφοροι τρόποι σκέψης αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους.

5. Σκέψη μέσα σε πλαίσιο : Τα παιδιά εμπλέκονται σε δημιουργικές διαδικασίες όταν τους δίνεται η ευκαιρία να σκεφτούν μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο.

Τίτλος Ενότητας: Συναντήσεις ευγενικών τεράτων
Βαθμίδα/Τάξη: Β' Τάξη , Σωτηρούλα Παλμύρη

Αφόρμηση

Η εκπαιδευτικός ρωτά τα παιδιά αν έχουν κάποια σχέδια για το Σαββατοκύριακο που πλησιάζει, για ξεκούραση και παιχνίδι ή αν έχουν κάποια πρόσκληση. Αφού ακούσει τα παιδιά, τους προβάλλει μια ασυνήθιστη πρόσκληση από έναν άγνωστο αποστολέα, ο οποίος τα προσκαλεί σε ένα μοναδικό πάρτι!

Ενδεικτικά ερωτήματα:

Είναι μια συνηθισμένη πρόσκληση;
Θα είναι διασκεδαστικό;
Ποιος άραγε να μας καλεί;
Πώς να μοιάζει;

Εικόνες: Στις ομάδες υπάρχουν οπτικά ερεθίσματα με συγκεκριμένα μέρη του σώματος (μάτια, στόμα, μαλλιά, πόδια). Τα παιδιά επιλέγουν τρία χαρακτηριστικά που τους εντυπωσιάζουν περισσότερο και τα κολλούν στο εικαστικό τους ημερολόγιο σε διαφορετικά σημεία, στη σελίδα που έχουν μπροστά τους. Ακολούθως ξεκινούν να σχεδιάζουν τα δικά τους τερατάκια, αποδίδοντας τα χαρακτηριστικά που επιθυμούν (χαμόγελο, μάτια, δόντια, μαλλιά, χέρια, πόδια, ουρά).

6. Τα σχέδια μαθήματος: Τα κατάλληλα υλικά

- Η συνοχή και η ποσότητα των υλικών είναι ουσιαστική στην επιτυχία ενός μαθήματος τέχνης. Τα **μικρά παιδιά – Βαθμίδα 1**, χρειάζονται χρόνο εξοικείωσης με μια ομάδα υλικών την οποία να έχουν σε ποσότητα (π.χ. σε μια μικρή ενότητα επικεντρωθείτε μόνο στα ζωγραφικά υλικά ή δοκιμάστε να δουλέψετε και στα δύο μαθήματα με τη χρήση ρευστής μπογιάς – τέμπερα), ενώ τα μέσα (π.χ. οι επιφάνειες, τα εργαλεία) μπορούν να εναλλάσσονται δίνοντας ευκαιρία για εξερεύνηση μιας εικαστικής έννοιας και για παραγωγή ιδεών.
- **Στη βαθμίδα 2** και όπου τα παιδιά δείχνουν εξοικειωμένα με τα βασικά υλικά και της τεχνικές τους (π.χ. τεχνικές που αφορούν στη χρήση ζωγραφικών υλικών) οι εκπαιδευτικοί ενσωματώνουν στους σχεδιασμούς σημεία εξέλιξης που αφορούν σε αλλαγές εικαστικών δεδομένων (παραλλαγή της ιδέας ή της μορφής του έργου με τη χρήση άλλου υλικού)
- Οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν υλικά τα οποία φάνηκαν να εξυπηρετούν σε ομαδικές εργασίες όπως το ΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ και στο σχέδιο χρησιμοποιούν ποικιλία ΜΑΡΚΑΔΟΡΩΝ
- Η εξερεύνηση υλικών είναι σημαντική στη δημιουργική διαδικασία αλλά από μόνη της δεν μπορεί να εμβαθύνει στην καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης.

6. Τα σχέδια μαθήματος : Συμμετοχή και Συνοχή

- Οι εικαστικές δραστηριότητες χαρακτηρίζονται από μια παιχνιδιάρικη διάθεση και περιλαμβάνουν συμμετοχικού τύπου εικαστικές δραστηριότητες οι οποίες δίνουν έμφαση στο τυχαίο (από το ασυνείδητο στο συνειδητό). Παρόμοιου τύπου παιχνίδια μπορούμε να εντοπίσουμε στον κύκλο των σουρεαλιστών (surrealist play). Οι διαδικασίες συμμετοχής στο παιχνίδι και ιδιαίτερα το ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ, επιτρέπουν στα παιδιά να γίνουν πιο ευέλικτα, να εκφράσουν στοιχεία του εαυτού τους αλληλοεπιδρώντας με άλλους. **(βλ. ερώτημα 3 : εικαστική δραστηριότητα και μελέτη παραδείγματος)**
- Οι εικαστικές δραστηριότητες είχαν μια συνέχεια και αναλύονται με λεπτομέρεια έτσι ώστε να είναι ορατή η ροή του κάθε μαθήματος. Ένα βασικό στοιχείο όλων των σχεδιασμών είναι ότι στο πρώτο σχέδιο μαθήματος της ενότητας υπάρχει **προεργασία** πριν τη δημιουργία/εξέλιξη του τελικού έργου. Κατά τη διάρκεια της προεργασίας στο πρώτο μάθημα οι εκπαιδευτικοί εισάγουν α) **το θέμα ή πλαίσιο** ή/και β) **καλλιεργούν συγκεκριμένες δεξιότητες χρήσης υλικών** π.χ. τύπωμα , ή/και γ) **εισάγουν και εμβαθύνουν σε κάποιο εικαστικό στοιχείο** π.χ. το σημείο, το σχήμα, η γραμμή....

6. Τα σχέδια μαθήματος: Καθοριστικός ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού. Η ΕΠΙΔΕΙΞΗ

Η ΕΠΙΔΕΙΞΗ χρησιμοποιήθηκε ως διαδικασία που ενισχύει τη μάθηση. Η επίδειξη ως στρατηγική α) αποτελεί διαδικασία μάθησης. Οι δημιουργικές διαδικασίες γίνονται ορατές μέσα από την υποστήριξη που προσφέρει ο/η εκπαιδευτικός και το ένα παιδί στο άλλο παιδί (φθίνουσα υποστήριξη της μάθησης -scaffolding), β) ενισχύει τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας: οι οδηγίες γίνονται ορατές μέσα από παραδείγματα. Πιο κάτω καταγράφονται τρεις διαφορετικοί τρόποι.

A. Επίδειξη από τον /την εκπαιδευτικό

B. Επίδειξη από τα παιδιά

Γ. **Συμμετοχική επίδειξη** : Στη συμμετοχική επίδειξη: α) αρχίζει την επίδειξη ο/η εκπαιδευτικός, β) συμμετέχουν και επιδεικνύουν στη συνέχεια κάποια παιδιά και γ) ακολουθούν στην συνέχεια όλα τα παιδιά.

Εγώ κάνω, Εσύ κάνεις ή Εσείς κάνετε, Εμείς κάνουμε.

Στην περίπτωση που η επίδειξη συμπεριλαμβάνει σχέδιο/α στον πίνακα τότε ο/η εκπαιδευτικός πριν αρχίσουν ΌΛΑ τα παιδιά να σχεδιάζουν σβήνει τις συγκεκριμένες ιδέες.

6. Τα σχέδια μαθήματος: Καθοριστικός ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού. Η ΕΠΙΔΕΙΞΗ

6. Τα σχέδια μαθήματος: Καθοριστικός ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού. Η διατύπωση κατάλληλων ερωτημάτων συμβάλλει στην ενεργοποίηση της δημιουργικής σκέψης

Παράδειγμα

Η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να πάρουν ένα σύρμα να το τοποθετήσουν στο χαρτί τους και να αλλάξουν το σχήμα του με όποιο τρόπο θέλουν. Καθώς επεξηγεί τη διαδικασία, η εκπαιδευτικός κρατά το σύρμα και λέει σε τι θα το μεταμορφώσει ενώ ταυτόχρονα αλλάζει το σχήμα της γραμμής (επίδειξη). Κάποια παιδιά αναφέρουν με τι μοιάζει η γραμμή τους.

Ενδεικτικό ερώτημα προς τα παιδιά:

- Τι σχηματίστηκε στο χαρτί σας; Με τι μοιάζει;

Ιουλία Παναγιώτου Αχεριώτου, Εκπαιδευτικός Τέχνης

Βλ. ερώτημα 4

6. Τα σχέδια μαθήματος: Η διατύπωση ερωτημάτων

Τα κατάλληλα ερωτήματα ενεργοποιούν τη δημιουργική σκέψη και ενισχύουν τη χρήση εικαστικού λεξιλογίου.

Αντιστοιχείστε τα είδη ερωτημάτων της στήλης Α με τα ερωτήματα στη στήλη Β

ΣΤΗΛΗ Α

- Συνειρμοί
- Πιθανότητες - Υποθέσεις
- Ανοικτού τύπου
- Κλειστού τύπου

ΣΤΗΛΗ Β

- Τι θα συμβεί αν .....
- Πώς θα περιγράφατε αυτά τα χρώματα ;
- Τα δόντια του θα είναι μυτερά ή καμπυλωτά;
- Τι σου θυμίζει ; Με τι μοιάζει;

6. Τα σχέδια μαθήματος: Η διατύπωση ερωτημάτων

Η κατάλληλη διατύπωση ερωτημάτων εμβαθύνει στη χρήση εικαστικού λεξιλογίου, ενεργοποιεί τη φαντασία (αποκλίνουσα σκέψη) και δημιουργεί διασυνδέσεις (π.χ. συνειρμούς)

-Χρησιμοποιείτε ανοικτού τύπου ερωτήματα

Π.χ. αντί να ρωτήσετε «Τί χρώματα βλέπετε;», ρωτήστε «Πώς θα περιγράφατε αυτά τα χρώματα;»

Π.χ. αντί να πείτε «Συνεχίστε όπως θέλετε», ρωτήστε «Θα μπορούσατε να σκεφτείτε διάφορους τρόπους για να συνεχίσετε την εικόνα σας;»

- Διατυπώστε ερωτήματα τα οποία προκαλούν διασυνδέσεις και συνειρμούς

Π.χ. Παρατηρείστε προσεκτικά αυτό το σχέδιο ..σας θυμίζει και κάτι άλλο; Αν το δούμε ανάποδα; Αν το δούμε από κοντά; Με τι μοιάζει;

-Διατυπώστε ερωτήματα μέσα από τη χρήση πιθανοτήτων ή υποθέσεων (possibility thinking)

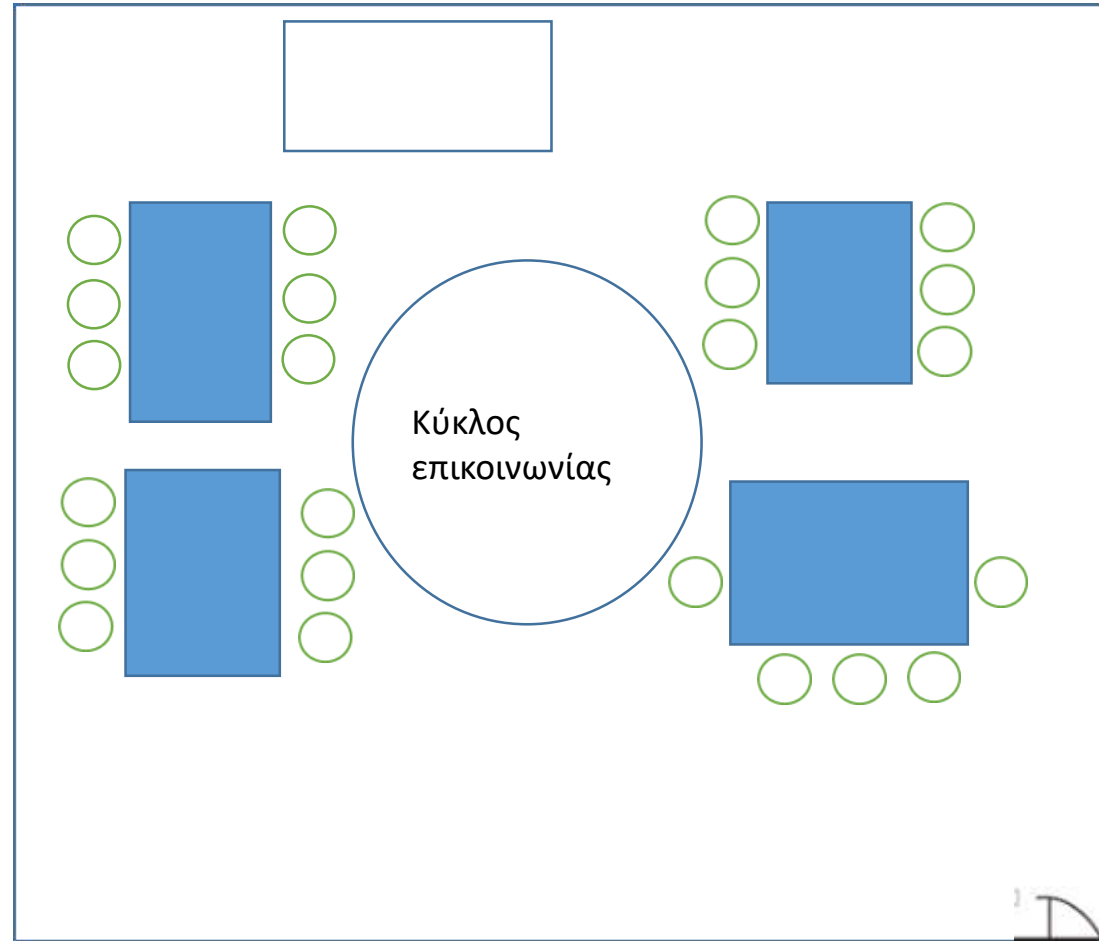
Χρησιμοποιείτε λέξεις – φράσεις όπως : Φαντάσου ότι , τι θα συμβεί αν , τι θα άλλαζε Πώς θα ήταν /έμοιαζε αν κ.α.

Π.χ. Φανταστείτε ότι ο χαμαιλέοντας κάθεται πάνω σε αυτό το δέντρο στην αυλή μας.. Τι θα συμβεί στον χαμαιλέοντα;

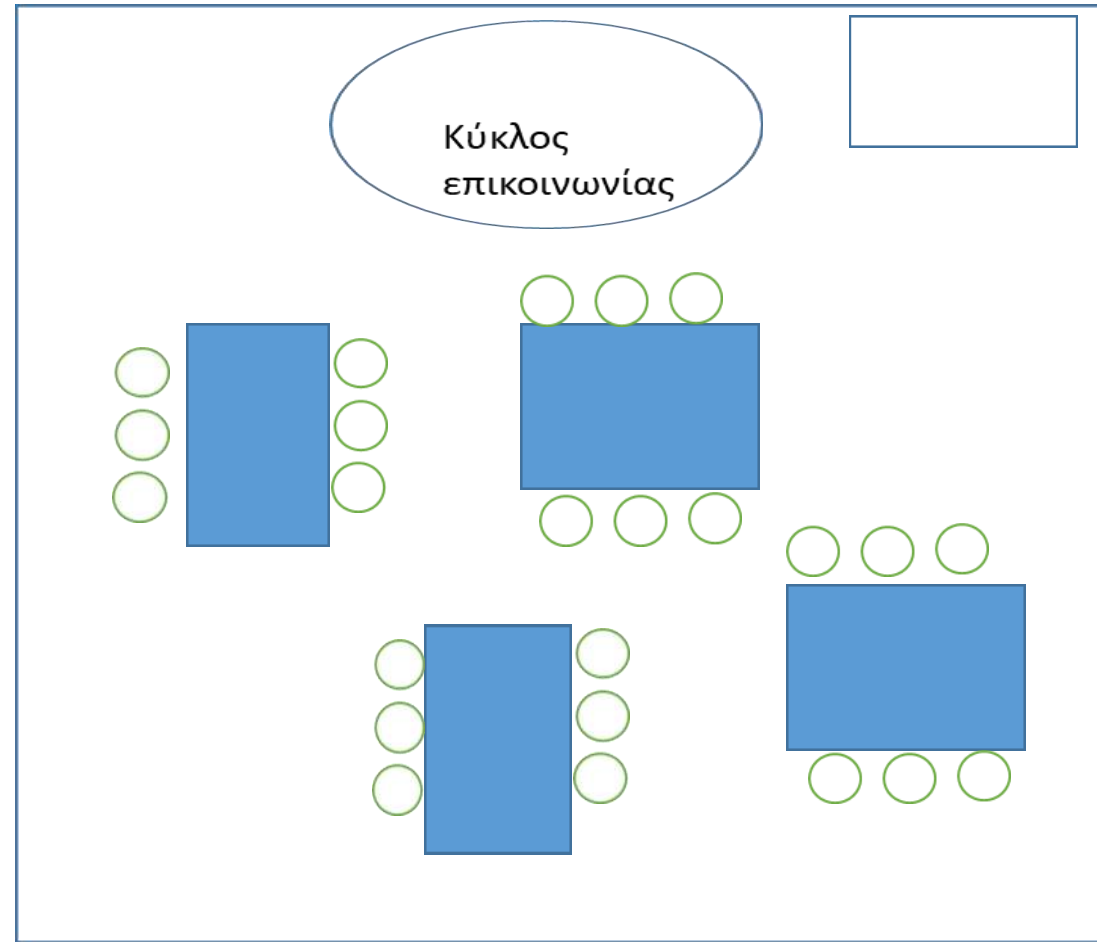
- Στην περίπτωση που διατυπώνονται ερωτήματα κλειστού τύπου, χρησιμοποιείτε το εικαστικό λεξιλόγιο που αφορά στην ενότητα που διδάσκετε, π.χ. περιγραφές που αφορούν στα έργα των παιδιών

Π.χ. Η καμπύλη για το χαμόγελό του θα είναι μικρή ή μεγάλη; Τα δόντια του θα είναι μυτερά ή καμπυλωτά;

6. Τα σχέδια μαθήματος : Οργάνωση της τάξης . Παράδειγμα

Τα σχέδια μαθήματος: Οργάνωση της τάξης. Παράδειγμα

Βιβλιογραφικές αναφορές

Gude, O. (2009). The 2009 Lowenfeld Lecture: Art education for Democratic Life. *Art Education*, 62(6), 6-11.

Walker, S. R. (2001). *Teaching Meaning in Artmaking. Art Education in Practice*. USA: Davis Publications.

Savva, A., & Erakleous, V. (2018). Play-based art activities in early years: teachers' thinking and practice. *International Journal of Early Years Education*, 26(1), 56-74.

Sullivan, G. (Ed.). (2010). *Art practice as research: Inquiry in visual arts*. USA: Sage.

Σημειώσεις

Εικαστική Γλώσσα και Δημιουργικές Διαδικασίες: Θεωρητικό πλαίσιο

Εργασία και ανατροφοδότηση

1. Σημειώστε κάτι που σας έχει κάνει εντύπωση
2. Μελετήστε και απαντήστε το ερώτημα 4
3. Μελετήστε το θεωρητικό μέρος (βλ. Εικαστική Γλώσσα και Δημιουργικές Διαδικασίες:Θεωρητικό πλαίσιο) και τα σχέδια μαθήματος και δοκιμάστε τις εικαστικές δραστηριότητες.
4. Στείλετε μέσω email: artdo2020@gmail.com, σε μορφή **ppt**, φωτογραφικό υλικό των πειραματισμών ή/και των έργων των παιδιών (**τουλάχιστον 5 φωτογραφίες**) **με λεζάντες**. Οι φωτογραφίες θα αποτελέσουν μέρος ενός κοινού πόστερ.

Σας ευχαριστώ για τη συμμετοχή

Εικόνα από την
εικαστική δράση
της Αλίκης σε
Δημοτικό Σχολείο

